

hazırlanan eserin yayımıdır. 2. *Mesnevî Şerif Şerhi* (I-XIII, İstanbul 2004-2009). Yine Ahmet Avni Konuk'a ait olan eser Mustafa Tahralı, Osman Türer, Mehmet Demirci, Dilaver Güner, Necdet Tosun, Safi Arpaguş ve Süleyman Gökbulut ile birlikte yayıma hazırlanmıştır. 3. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Fihî Mâ Fih* (İstanbul 1994). Ahmet Avni Konuk'un tercümesinin neşridir. 4. Abdülkerim el-Cîfî, *İnsan-ı Kâmil* (İstanbul 1998, 2002). Abdülaziz Mecdi Tolun'un tercüme ettiği bu eser Ekrem Demirli ve Abdullah Kartal ile birlikte neşre hazırlanmıştır. Halil İbrahim Kıbrıs tarafından Selçuk Eraydın hakkında bir mezuniyet tezi yapılmış (bk. bibl.), *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*'nin 27. sayısı "Selçuk Eraydın'a Armağan" olarak yayımlanmıştır (İstanbul 2011, yıl 12).

BİBLİYOGRAFYA :

Selçuk Eraydın'ın MÜ İlahiyat Fakültesi'ndeki özlük dosyası; Mahir İz, *Yılların İzi*, İstanbul 1990, s. 347-348; Halil İbrahim Kıbrıs, *Selçuk Eraydın Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri* (mezuniyet tezi, 2005), MÜ İlahiyat Fakültesi; Mustafa Öz, *Yılların Özü*, İstanbul 2008, s. 156-157; İsmail Karaçam, *Kur'an Kursundan İlahiyata Din Hizmetinde Bir Ömür: Hatıralar*, İstanbul 2009, s. 208-210; H. Kâmil Yılmaz, "Bir Yıldız Kaydı", *Altınoluk*, sy. 119, İstanbul 1996, s. 41; Ercan Alkan, "Sanman Taleb-i Devlet ü Câh Etmeğe Geldik: Selçuk Eraydın'ın (1937-1995) Hayatı ve Çalışmaları", *Tasavvuf*, Selçuk Eraydın'a Armağan, sy. 27, İstanbul 2011, s. 11-22; Emin Işık, "Selçuk Eraydın'ın Ahlâkî Şahsiyeti", a.e., s. 23-30; M. Yaşar Kandemir, "Arkadaşım Selçuk Eraydın", a.e., s. 31-36; Sadrettin Gümüş, "Bir Miraç Gecesi", a.e., s. 59-68; Mustafa İsmet Uzun, "Mahir Hocamın Er ve Aydın Bir Hayrî'l-Halefi: Selçuk Bey Hocom", a.e., s. 81-90; "Eraydın, Selçuk", *TDEA*, III, 58.

MUSTAFA UZUN

ERBAKAN, Necmettin

(1926-2011)

Türk siyaset adamı, başbakan.

29 Ekim 1926 tarihinde Sinop'ta doğdu. Babası Ağır Ceza Reisi Mehmet Sabri, annesi Kamer Hanım'dır. Babasının mesleği dolayısıyla çocukluğu muhtelif şehirlerde geçti. Kayseri'de başladığı ilkokulu Trabzon'da tamamladı. 1937'de girdiği İstanbul Erkek Lisesi'nden ve 1948'de İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl fakültenin Motorlar Kürsüsü'nde asistan olarak göreve başladı. O dönemde doktora tezine tekabül eden yeterlik tezindeki başarısından dolayı üniversite tarafından 1951'de Aachen Teknik Üniversitesi'nde bilimsel araştırmalar yapmak üzere Almanya'ya

gönderildi. Bu üniversitede kaldığı bir buçuk yıllık süre içinde yaptığı tez çalışmalarıyla Alman üniversitelerinde geçerli olan doktor unvanını aldı. Alman Ekonomi Bakanlığı için hazırladığı "Motorlarda Ekonomi" başlıklı tezi Alman bilim çevrelerinde büyük ilgi gördü. Tezin dergilerde yayımlanması üzerine o tarihte Almanya'nın en büyük motor üreticisi olan DEUTZ motor fabrikalarının genel müdürü Flats tarafından Leopar tanklarının motorlarıyla ilgili araştırmalar yapmak üzere bu fabrikaya davet edildi. II. Dünya Savaşı'ndan sonra bir Alman üniversitesinde görev yapan ilk Türk bilim adamı oldu. 1953'te doçentlik imtihanını vermek üzere İstanbul'a döndü ve yirmi yedi yaşında Türkiye'nin en genç doçenti olma başarısını gösterdi. Ardından tekrar DEUTZ fabrikalarına gitti. Burada altı ay süreyle motor araştırmaları başmühendisi olarak Alman ordusu için yapılan çalışmalara katıldı.

1955'te tamamladığı askerlik görevinin ardından İstanbul Teknik Üniversitesi'ne döndü. 1956'da Türkiye'de ilk yerli motoru üreten 200 ortaklı Gümüş Motor Anonim Şirketi'ni kurdu. 1960'ta Ankara'da yapılan Sanayi Kongresi'nde yerli otomobil üretme fikrini ortaya attı. O sırada yönetimde bulunan askerler tarafından olumlu karşılanan bu fikir üzerine Eskişehir Demir Yolları CER Atölyesi'nde "Devrim" adı verilen ilk yerli otomobilin üretim çalışmalarına katıldı. 1965'te profesör unvanını aldı. Şubat 1966'da Odalar ve Borsalar Birliği Sanayi Dairesi başkanlığına, ardından genel sekreterliğine getirildi. 1968 Mayısında Odalar ve Borsalar Birliği İdare Heyeti üyesi ve ertesi yıl Odalar ve Borsalar Birliği başkanı oldu; ancak hükümetin talimatı üzerine polis zoruyla başkanlıktan uzaklaştırıldı.

1969 yılında Konya'dan bağımsız milletvekili seçilerek aktif siyasete başladı. Süleyman Arif Emre, Saffet Solak, Hasan Aksay, Ali Oğuz, İsmail Müftüoğlu gibi uzun yıllar kendisiyle beraber çalışan siyasetçilerle birlikte 24 Ocak 1970 tarihinde Millî Görüş'ün ilk partisi olan Millî Nizam Partisi'ni kurdu. Ancak parti 12 Mart askerî müdahalesinden sonra laikliğe aykırılık gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı (20 Mayıs 1971). Bunun üzerine İsviçre'ye giden Erbakan bir süre orada kaldı. Siyaset arkadaşları tarafından 11 Ekim 1972'de kurulan Millî Selâmet Partisi, ülkeye dönen Erbakan'ın liderliğinde girdiği 1973 seçimlerinde kırk sekiz milletvekilliği ve üç senatörlük kazandı. 1974 yılı başında kurulan Millî Selâmet Partisi – Cumhuriyet Halk Partisi

Necmettin Erbakan

koalisyonunda başbakan yardımcılığı görevini aldı. Bu dönemde Kıbrıs Barış Harekâtı'nın yapılmasında büyük etkisi oldu; ancak bütün adanın alınmasını savunduğu için Ecevit'le aralarında anlaşmazlık çıktı. 17 Kasım 1974'te hükümet dağıldı. Erbakan daha sonra Süleyman Demirel'in başbakanlığında kurulan I. Milliyetçi Cephe hükümetinde başbakan yardımcılığı ve ekonomik kurul başkanlığı görevlerini üstlendi. 1977 genel seçimlerinde Millî Selâmet Partisi'nin milletvekili sayısı yirmi dörde düştü. Temmuz 1977'de yine Demirel'in başbakanlığında kurulan II. Milliyetçi Cephe hükümetinde koalisyon hükümetine katıldı. Böylece Millî Selâmet Partisi toplam dört yıl süreyle hükümet ortağı oldu. 1978 yılı başından 12 Eylül 1980'e kadar muhalefette kalan Erbakan 12 Eylül İhtilâli'nin ardından bir süre İzmir Unvanada'da gözaltında tutuldu. 15 Ekim 1980'de yirmi bir Millî Selâmet Partisi yöneticisiyle birlikte "Millî Selâmet Partisi'ni illegal bir cemiyete dönüştürmek ve laikliğe aykırı davranmak" suçlamasıyla tutuklandı. 24 Temmuz 1981'de serbest bırakıldı. 1983'te hakkında verilen hüküm Askerî Yargıtay tarafından bozulduktan sonra beraat etti. Ancak 1982 anayasası gereğince on yıl siyaset yapma yasağı getirildi; 6 Eylül 1987'deki halk oylamasıyla bu yasa kalkınca tekrar siyasete döndü.

19 Temmuz 1983'te kurulan Refah Partisi'nin 11 Ekim 1987'deki kongresinde genel başkanlığa seçildi ve 1991'de Konya milletvekili olarak meclise girdi. 24 Aralık 1995'te yapılan genel seçimlerde Refah Partisi'nin % 21,7 oy oranı ve 158 milletvekiliyle birinci parti olması üzerine dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Erbakan'ı hükümeti kurmakla görevlendirdi. Erbakan, 7 Temmuz 1996'da Tansu Çiller başkanlığındaki Doğru Yol Partisi'yle koalisyona giderek Refah-Yol diye anılan 54. hükümetin başbakanı oldu. Bir yıl süren başbakanlığı döneminde yumuşak bir

üslûp kullanması, Refah Partisi'nin siyasî yelpazedeki yerini merkezde göstermesi ve Doğru Yol Partisi ile aralarında benzerlikler bulunduğunu söylemesi bu dönemde onun uzlaşmacı ve birleştirici bir çizgi izlediği şeklinde yorumlandı (Akın, s. 97). Bu sırada kamu kuruluşları arasında havuz sistemine geçilmesi, halkının çoğunluğunu müslümanların oluşturduğu, gelişmekte olan sekiz ülkeyle "D-8" (Developing Eight) adı verilen bir siyasal ve ekonomik iş birliğinin oluşturulması gibi projeleri gündeme getirdi. Bununla birlikte ilki İran'a olmak üzere çeşitli İslâm ülkelerini ziyaret etmesi, özellikle Libya ziyareti sırasında Kaddâfî'nin Türkiye hakkında siyasî terbiyeyle bağdaşmayan ve skandal olarak nitelenen sözler sarfetmesi, başbakanlık resmî konutunda dinî kimlikleriyle tanınan kişilere iftar yemeği vermesi, bazı parti yetkililerinin iktidar karşısı çevrelerce "irticaî çıkışlar" olarak yorumlanan açıklamalar yapması ve etkinlikler düzenlemesi gibi dönemin sıkıntılı siyasal atmosferini daha da ağırlaştırarak gelişmeler hükümetin devamını tehlikeye soktu. Nihayet "postmodern darbe" diye nitelenen 28 Şubat 1997'deki askerî müdahale sürecinde Refah-Yol hükümeti istifa etmek zorunda bırakıldığı gibi Erbakan'ın genel başkanı olduğu Refah Partisi de Anayasa Mahkemesi'nce 16 Ocak 1998'de kapatıldı; kendisiyle birlikte partinin altı yöneticisine beş yıl siyaset yasağı kondu. Bu arada kurucusu olduğu Millî Görüş hareketinin 2001'de bölünmesinden sonra Erbakan'ın desteklediği kanat Recai Kutan'ın başkanlığında Saadet Partisi'ni kurdu. Şubat 2003'te siyasî yasaklılığı sona eren Erbakan, 11 Mayıs 2003'te Saadet Partisi'ne genel başkan seçildi. Ancak Refah Partisi'nin 1998 yılı harcamalarında usulsüzlük yapıldığı iddiasıyla daha önce açılan ve "kayıp trilyon davası" diye anılan dava sonucunda iki yıl dört ay hapis cezasına mahkûm edilince Ocak 2004'te Saadet Partisi genel başkanlığından ve parti üyeliğinden ayrılmak zorunda kaldı. Önce sağlık raporuna istinaden cezası ertelendi; yapılan bir yasa değişikliği uyarınca da cezası ev hapsine çevrildi. Nihayet yine sağlık raporuna dayalı olarak Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından Ağustos 2008'de affedildi. 17 Ekim 2010 tarihinde tekrar Saadet Partisi genel başkanlığına seçildiyse de 27 Şubat 2011'de vefat etti ve İstanbul Fâtih Camii'nde kılınan büyük bir kalabalığın katıldığı cenaze namazının ardından Topkapı civarındaki Merkezefendi Mezarlığı'na defnedildi.

Necmettin Erbakan hemen her konuda ileri sürdüğü görüşlerini, projelerini ve iktidar ortağı olduğu dönemlerde ortaya koyduğu icraatlarını kendisinin "yeniden büyük Türkiye" ve "yeni bir dünya" diye ifade ettiği iki temel hedefe göre oluşturmuştur. Erbakan'ın düşüncesine göre ilk hedefe ulaşmanın yolu maddî ve mânevî kalkınma, ikinci hedefin yolu da İslâm birliğini oluşturmadır. Bununla birlikte siyasal ve sosyal görüşlerinin bütünü millî görüş adı altında toplamış, siyasî hayatının ilk yıllarından itibaren diğer siyasî hareketlerin Batıcı ve dolayısıyla gayri millî olduğunu ileri sürmüş, Refah Partisi döneminde ise bu farkı daha çok hak-bâtil şeklindeki dinî terimlerle dile getirmiştir. Aslında millî görüş söylemiyle de İslâm'dan miras alınan ahlâkî değer ve ilkelere atıfta bulunuyordu. Bu sebeple siyasal çevrelerde Millî Görüş hareketi çoğunlukla siyasal İslâm veya İslâmcılık etiketiyle tanımlanmaya çalışılmış, Erbakan da kurulan bu bağı inkâr etmediği gibi zaman zaman yasaların sınırlarını zorlayarak bu yönde açıklamalar yapmıştır. Daha Millî Selâmet Partisi döneminde İsmet İnönü'nün kendisini eleştirirken söylediği, "Bir mühendis çıkmış, okullarda İmam Gazzâlî'yi okutacakmış" şeklindeki sözlerine karşı okullarda Durkheim yerine İmam Gazzâlî'nin okutulmasının övülecek bir şey olduğunu belirtmiştir.

Erbakan'ın liderlik ettiği bütün Millî Görüş partilerinin programında merkezî konulardan ilkinin maddî kalkınma düşüncesi oluşturmuştur. Erbakan, geri kalmışlıktan kurtulmanın ve yeniden güçlü bir Türkiye kurmanın ancak sanayileşmeyle başanabileceği fikri üzerinde ısrarla durmuştur. Nitekim hareketin ilk partisi olan Millî Nizam Partisi'nin programında sanayileşme meselesi milletlerin siyasal ve ekonomik bağımsızlığının temeli olarak ileri sürülmüş, Millî Selâmet Partisi programında da maddî kalkınma fikri merkezî bir yer işgal etmiştir. Bu sebeple Erbakan, iktidar ortağı olduğu 1974-1978 yılları arasında ağır sanayi hamlesi adını verdiği bir sanayileşme sürecini başlatmaya çalışmış, ancak dönemin siyasal ve ekonomik şartları yüzünden bu alandaki girişimlerde başarı sağlanamamıştır. Refah Partisi ile birlikte ağır sanayi meselesi söylem düzeyinde eski önemini kaybetmiş gibi görünse de partinin ana sloganlarından birini maddî kalkınma oluşturmuştur. Erbakan'ın siyasal söylemlerinde maddî kalkınmanın bu kadar merkezî bir yer işgal etmesi, Batı emperyalizmine

karşı kalkınmayı ekonomik ve siyasal bağımsızlığın bir aracı olarak görmesinden kaynaklanıyordu. Ancak İstanbul sermayesi diye tanımladığı çevreyle ilişkileri iyi gitmeyen Erbakan, Anadolu sermayesi denilen küçük ve orta ölçekli işletmeler eliyle bir kalkınma hamlesi başlatılabileceğini, bunun yolunun da Anadolu tüccar ve sanayicilerinin önünün açılması olduğunu düşünmüş, bu sebeple vergi düzeni, kredi dağıtım politikaları, döviz tahsisleri, faiz politikaları gibi konularla ilgili Anadolu sermayesinin lehine olan politikaları savunmuştur.

Onun siyasî hayatı boyunca tekrarladığı sloganlarından biri de "önce ahlâk ve mâneviyat" olmuştur. Erbakan ülkedeki köklü sorunların toplumun kendi medeniyet köklerinden kopmasından, ahlâkî ve mânevî değerlerinden uzaklaşmasından kaynaklandığını, bu sebeple maddî alanda olduğu gibi mânevî alanda da bir kalkınma hamlesine ihtiyaç bulunduğunu savunuyordu. Hemen bütün siyasî konuşmalarında kullandığı mânevî kalkınma söylemi toplumun yeniden İslâmlaştırılması ve temel politikaların İslâm'a dayandırılması olarak anlaşılmalıdır. Erbakan'ın konuşmalarında sık sık bin yıllık tarihe atıfta bulunması, millî görüş kavramını özellikle Alparslan, Fâtih Sultan Mehmed, Yavuz Sultan Selim, İstanbul'un fethi, Viyana kuşatması gibi İslâmî-millî tarihin kurucu isimleri ve olaylarıyla ilişkilendirmesi mânevî kalkınma temasını İslâm'dan hareketle ürettiğine işaret eder. Yine millî görüş sloganındaki "millî" kelimesiyle de "millet" kavramının Türkçe'deki "ulus" anlamına değil İslâmî literatürdeki dinî içeriğine atıf yapıldığı söylenebilir. Bu yüzden Erbakan'ın kurduğu partilerin kapatılma gerekçelerinin başında genellikle bu partilerin şeriata dayalı bir düzen kurmayı amaçladığı ve laikliğe aykırı davrandığı gibi iddialar yer almıştır. Onun hayat tarzı ve Nakşibendî tarikatına mensubiyetine dair bilgiler de bu iddiaları beslemiştir. Güçlü bir hatip olan Necmettin Erbakan bazan ironik, bazan abartılı, zaman zaman da kışkırtıcı bir dil kullanarak yürüttüğü siyasî mücadelesi süresince sık sık dini siyasete alet etmekle suçlanmışsa da o kendisini dindar diye nitelenen kitlelerin siyasal temsilcisi gibi görmüş, Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde ilk defa bu kesimin taleplerini politik zemine taşımaya çalışmış, sonuçta onların dinî kimliklerini koruyarak siyasete katılmalarını mümkün kılan ve zamanla kalıcı hale gelen yeni bir politik alan açmıştır.

Necmettin Erbakan'ın dış politika söyleminin merkezinde Batı karşıtlığı ve müslüman ülkelerle dayanışma fikri vardır. Ona göre Batı XX. yüzyıl boyunca oluşturduğu Birleşmiş Milletler, NATO, Avrupa Birliği, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası gibi kuruluşlar aracılığıyla İslâm dünyasına karşı zulüm ve baskı uygulamış, müslümanların kaynaklarını sömürmüştür. Bu durumdan kurtulmanın yolu ise müslüman ülkeler arasında Türkiye'nin öncülüğünde kurumsal bir iş birliğinin oluşturulmasıdır. Dış politikaya dair bütün eleştirilerini, tezlerini ve tekliflerini bu temel önermelere dayandıran Erbakan, Avrupa Birliği'ne üyelik süreçlerini de medeniyet perspektifinden hareketle değerlendirmiş, Avrupa Birliği'ni temeli Hıristiyanlığa dayanan bir topluluk olarak tanımlamış, bu sebeple Türkiye'nin bu oluşum içinde yer almasına başından beri karşı çıkmıştır. Zulüm ve sömürden kurtulmak için bir an evvel Türkiye'nin öncülüğünde bir İslâm birliği kurulması gerektiği fikrinden hiçbir zaman vazgeçmemiş, iktidarda bulunduğu dönemlerde İslâm ülkeleri arasında ilişkilerin geliştirilmesine özel bir önem vermişse de Millî Selâmet Partisi iktidarı döneminde Türkiye'nin İslâm Konferansı Örgütü'ne üyeliğinin gerçekleşmesi ve diğer bazı önemsiz gelişmeler dışında bu konudaki çabaları sonuçsuz kalmıştır. Erbakan'ın 54. hükümetin (Refah-Yol) başbakanı iken nüfusunun çoğunluğu müslüman olan sekiz ülkenin katılımıyla D-8 anlaşmasını imzalaması ve İslâm dinarı adıyla İslâm ülkeleri ortak para birimini oluşturma yönündeki çalışmaları, siyasî hayatı boyunca bıkmadan dillendirdiği İslâm birliğini gerçekleştirmenin başarısız kalmış adımları olarak değerlendirilir. Erbakan'ın İslâm birliği tutkusunun ilhamını XIX. yüzyıl İslâmcılarının ittihâd-ı İslâm fikrinden, özellikle Erbakan'ın ve Millî Görüş hareketinin başlıca referanslarından olan II. Abdülhamid'in panislâmizm politikasından aldığı düşünülebilir.

Erbakan renkli kişiliği, Türkçe'ye hâkimiyeti, güçlü hitabet yeteneği, bazan mizahî üslubu, çalışkanlığı, çoğunlukla yumuşak ama ısrarcı tavrı, iktidar ortağı olduğu dönemlerdeki uzlaşmacılığı gibi özellikleriyle son devir Türk siyasî hayatının en etkili ve üzerinde en çok tartışılan isimlerinden biri olmuştur. Kırk iki yıllık siyasî hayatı boyunca dört partisi laikliğe aykırılık gerekçesiyle kapatılmış, iki defa siyasî yasaklı hale gelmiş ve hapis yatmışsa da ölünceye kadar aktif siyasete

devam etmiş, aralarında cumhurbaşkanı, başbakan ve bakanların da bulunduğu birçok siyasetçinin hocası olarak tanıtılmıştır. 2010 yılında kurulan Konya Üniversitesi'nin adı, 2012'de Necmettin Erbakan Üniversitesi olarak değiştirilmiştir. Erbakan'ın *Üç Konferans: İslâm ve İlim, Doğu'da, Batı'da ve İslâm'da Kadın, Sanayi Davamız* (İstanbul 1974); *Millî Görüş* (İstanbul 1975); *Körfez Krizi, Emperyalizm ve Petrol* (Ankara 1991) adıyla üç eseri yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

J. M. Landau, *Türkiye'de Aşırı Akımlar* (trc. Erdiç Baykal), Ankara 1978, s. 269-275; Ali Yaşar Sarıbay, *Türkiye'de Modernleşme, Din ve Parti Politikası: Millî Selâmet Partisi Örnek Olayı*, İstanbul 1985; a.mlf., "Millî Nizam Partisi'nin Kuruluşu ve Programının İçeriği", *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce: İslâmcılık* (haz. Yasin Aktay), İstanbul 2004, s. 576-590; Recai Kutun, *Kirazlıdere Tutukevi Penceresinden 12 Eylül*, İstanbul 1989; Süleyman Arif Emre, *Siyasette 35 Yıl -1*, İstanbul 1990; Sadık Albayrak, *MSP Davası ve 12 Eylül*, İstanbul 1990; Şerif Mardin, *Türkiye'de Din ve Siyaset*, İstanbul 1991, s. 105-109; Ruşen Çakır, *Ne Şeriat Ne Demokrasi: Refah Partisini Anlamak*, İstanbul 1994; a.mlf., "Millî Görüş Hareketi", *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce: İslâmcılık* (haz. Yasin Aktay), İstanbul 2004, s. 544-575; İhsan D. Dağı, *Kimlik, Söylem ve Siyaset: Doğu-Batı Ayrımında Refah Partisi Geleneği*, Ankara 1998; Kenan Akn, *Millî Nizam'dan 28 Şubat'a Olay Adam: Erbakan*, İstanbul 2000; Ali Bayramoğlu, *28 Şubat: Bir Müdahalenin Güncesi*, İstanbul 2001; Fehmi Çalmuk, "Necmettin Erbakan", *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce: İslâmcılık* (haz. Yasin Aktay), İstanbul 2004, s. 550-567; M. Hakan Yavuz, "Millî Görüş Hareketi: Muhalif ve Modernist Geleneği", a.e., s. 591-603; a.mlf., *Erbakan'dan Erdoğan'a: Laiklik, Demokrasi, Kürt Sorunu ve İslâm* (trc. Leman Adalı), İstanbul 2011; Elisabeth Özdalga, *İslâmcılığın Türkiye Seyri: Sosyolojik Bir Perspektif* (trc. Gamze Türkoğlu), İstanbul 2006, s. 103-128; Ahmet Akgül, *Dünyanın Değişimi ve Erbakan Devrimi*, Konya 2007; Ali Bulaç, *Göçün ve Kentin Siyaseti (MNP'den SP'ye Millî Görüş Partileri)*, İstanbul 2009; Mehmet Emin Gerger, *Bilinmeyen Yönleriyle Necmettin Erbakan: Millî Nizam'dan Başbakanlığa*, İstanbul 2011; Mücahit Küçükylmaz, *Türkiye'de Siyasal Katılım: Tek Partiden Ak Parti'ye Siyasal İslâm ve Demokrasi Tartışmaları*, İstanbul 2011; Serkan Yorgancılar, *Millî Görüş: 1969-1980*, İstanbul 2012.

 NAZIM MAVİŞ

EREN, Hasan
(1919-2007)

**Türk dili uzmanı
ve bilim adamı.**

15 Mart 1919'da günümüzde Bulgaristan sınırları içinde kalan Vidin'de doğdu. Babası Cemâat-i İslâmiyye Reisi Mustafa Nûri Bey, annesi Mahmûre Hanım'dır.

İlkmektebi ve rüşdiyeyi Vidin'de okuduktan (1932) sonra Bulgar Lisesi'ni bitirdi (1937). Ünlü Macar Türkologu Gyula Németh'in yönlendirmesi ve Macar hükümetinin dört yıllık bursuyla Budapeşte Üniversitesi Türkoloji Bölümü'ne kaydoldu (1938). Burada çok tanınan Eötvös Koleji'nde yatılı olarak okuyup Macarca'sını geliştirdi. Üniversitede başta Gyula Németh olmak üzere Lajos Fekete ve Lajos Ligeti'den ders alarak öğrenimini tamamladı. "A török magánhangzóváltakozások" (Türkçe'de ünlü değişimleri) başlıklı teziyle doktor unvanını aldı (1943); tezin özeti Macar Bilimler Akademisi'nin dergisinde yayımlandı (*Ny.K*, LI [1943], s. 356-373). Bu arada Macar Telgraf Ajansı'nda bir göreve tayin edildi. Sibiryâ Türk lehçelerindeki Moğolca unsurlar konusunda Fransızca kaleme aldığı doçentlik çalışmasını Gyula Németh, Lajos Ligeti ve Dezső Pais'den oluşan jürinin önünde başarıyla savundu. Etimoloji çalışmalarında metodolojik sorunlarla ilgili dersiyse de Türk sözlü bilimi alanında doçent oldu (1946). Hasan Eren, Türkiye'ye gelmek üzere yola çıktığında II. Dünya Savaşı'nın sıkıntıları yüzünden ancak Güney Macaristan'daki Szeged şehrine kadar gelebildi ve burada bir süre kalarak Szeged Üniversitesi'nde ders verdi. Daha sonra demiryollarının ulaşımına açılması üzerine Türkiye'ye döndü; tayin edildiği Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde doçent olarak göreve başladı (1948). Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Türk dili tarihi dersleri verdi. Çuvaşça ve Yakutça gibi Türk lehçeleri üzerinde durdu. Bölüm başkanlığı yaptı. Ayrıca Rus Dili ve Edebiyatı ile Macar Dili ve Edebiyatı (Hungaroloji) kürsüleri başkanlıklarında görev alarak bu kürsülerde bazı dersler okuttu.

Hasan Eren, Türk Dil Kurumu'nda da görev yaptı. Özellikle M. Ali Ağakay'ın Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu başkanlığı döneminde *Türkçe Sözlük* çalışmalarına katıldı (1955); eserin çeşitli baskılarının hazırlayıcı ya da denetleyicileri arasında yer aldı. 1957-1982 yıllarında İçişleri Bakanlığı'nda kurulan Türkiye'deki Yer Adlarının Türkçeleştirilmesi Komisyonu'nda Ankara Üniversitesi'ni temsil etti. 1960 ihtilâlinde üniversitelerden uzaklaştırılan 147 öğretim üyesinden biri olan Hasan Eren on sekiz ay sonra yeniden görevine döndü. *Türk Ansiklopedisi*'nde başredaktör sıfatıyla çalışmaya başladı (1961). Bu ansiklopedinin tamamlanması da onun Yazı Kurulu başkanlığı döneminde gerçekleşti (1985). 18 Ekim 1983'te Atatürk